

Григор'єва Христина Антонівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук*

ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРІЇВ НА ПРИКЛАДІ КОМПЕНСАЦІЇ ВАРТОСТІ ТЕХНІКИ

Державна підтримка сільського господарства України останніми роками переживає суттєві зміни. При цьому нормативно-правова база у сфері державної підтримки аграріїв є однією з найбільш динамічних у аграрному законодавстві нашої країни. У зв'язку з цим важливо зрозуміти, наскільки ефективними є такі дії нормотворців, і чи не перетворюється державна підтримка у «гру в наперстки» із маніпулюванням та марним переміщенням бюджетних коштів. Звичайно, це питання є широким та різнобічним, що дозволяє йому лягти в основу масштабного аграрно-правового наукового дослідження. Проте окремі аспекти піднятої проблеми можна розглянути навіть у форматі тез доповіді, використавши для прикладу правове регулювання державної підтримки часткової компенсації вартості вітчизняної сільськогосподарської техніки і обладнання. Оскільки відповідну програму було запущено ще на початку 2017 року, коли було прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» від 1 березня 2017 року, то вже зараз – більше року потому – можна підвести деякі підсумки її функціонування.

Суть даного механізму підтримки полягає у наступному: держава компенсує сільськогосподарському товаровиробнику певний відсоток вартості придбаної техніки, яка за цілою сукупністю критеріїв ідентифікується як вітчизняна. Минулого року компенсувалося 20% вартості техніки, цьогоріч – 25%. У 2017 році на фінансування програми було виділено 550 млн грн, що стало предметом великої гордості уряду. Однак, за офіційною інформацією Мінагрополітики, de

facto аграрії отримали лише 134 млн грн [1]. Чим же зумовлено такий низький рівень організації державної підтримки та її ефективності?

По-перше, за старою традицією, реальному початку програми передувала довга бюрократична тяганина, пов'язана з утвердженням спеціальних комісій, формуванням переліків техніки, залученням банків тощо. У результаті лише із технікою визначалися більше півроку. Досить красномовним є факт внесення змін до Порядку, коли постановою від 25 жовтня 2017 року продовжено строк приймання заявок на включення до переліку техніки до 17 листопада 2017 року.

По-друге, значний ступінь локалізації (показника «вітчизняності» техніки) закономірно звузив коло техніки, яка підпадає під дію програми. Про низький рівень попиту на вітчизняну техніку і обладнання унаслідок їх невисокої якості вже багато написано у спеціальній літературі. Цей фактор теж вплинув на зниження ефективності державної підтримки, адже з одного боку, не вся вітчизняна техніка потрапила у перелік програми компенсації, а з іншого – не на всю затверджену техніку є багато покупців. На тлі цих показників виникає питання щодо доречності подальшого щорічного підвищення ступеня локалізації, яке передбачається у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу та встановлення показників ступеня локалізації виробництва тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів» від 27 травня 2013 року. Можливо, варто не просто збільшувати вимоги до виробників техніки, а здійснювати їх всебічну підтримку, і не лише за рахунок програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників – адже це зачіпає і інтереси останніх.

Незважаючи на основні проблеми, які переслідують майже усі програми підтримки аграріїв, у тому числі і програму компенсації вартості техніки, слід окремо зупинитися на новелі, яка була запроваджена саме цією програмою та з 2018 року розповсюджується і на деякі інші програми. Мова йде про

використання банків у ролі державних адміністраторів – на них покладаються аграрно-процедурні функції з прийняття документів, формування реєстрів та спрямування їх до Мінагрополітики. Якщо спочатку йшлося лише про державні банки, то з жовтня 2017 року ці нормативні положення розповсюджено і на банки, у статутному капіталі яких 75 і більше відсотків акцій належить державі. Відповідно до інформації НБУ, станом на 10 лютого 2017 року до таких банків віднесено шість: ПриватБанк, Укрексімбанк, Укргазбанк, ОщадБанк, Український банк реконструкції та розвитку, Розрахунковий центр [2]. У 2018 році практику використання банків у агропротекційній діяльності розповсюджено також і на програми підтримки фермерів, кооперативів, тваринництва. Позитив цієї новації полягає в частковому усуненні чиновницьких бар'єрів на шляху до отримання підтримки.

Підвищенню привабливості програм підтримки придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки сприятиме не лише збільшення обсягу фінансування програми до 945 млн грн у 2018 році, але і особливе право, передбачене для фермерських господарств, а саме: право на одержання підвищеної компенсації – у розмірі 40% вартості техніки. Для отримання даного відсоткового значення було використано цікавий підхід, що не є типовим у вітчизняній практиці. Так, підвищений відсоток компенсації є результатом особливого складання (нашарування) двох програм, а саме: компенсація техніки у розмірі 25% вартості надається за рахунок програми «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» за напрямом «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва», а у розмірі 15% вартості – за рахунок бюджетної програми «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств».

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновки щодо недостатньо обґрунтованого реформування законодавства про державну підтримку аграріїв у сфері придбання техніки. Нормативно-правові акти, якими регулюються дані відносини, переживають перманентне внесення змін та доповнень, які часто носять принциповий характер та корегують суттєві аспекти державної підтримки прямо в процесі її надання. Це є значним дестабілізуючим

фактором, а також свідченням недостатньо професійної і науково обґрунтованої підготовки таких нормативно-правових актів.

Також слід окремо виділити питання боротьби із корупцією та бюрократизацією сфери державної підтримки сільського господарства. На прикладі аналізованої програми компенсації вартості техніки можна побачити неоднозначність заходів, спрямованих на таку боротьбу. Так, усунення бюрократичних бар'єрів шляхом залучення банків замість державних органів знівелювалося затягнутою процедурою узгодження переліків техніки. Таким чином, з одного боку фінансування державної підтримки збільшується, а з іншого – аграрії не можуть його реально отримати через недосконалість організаційно-правових засад. Можна зробити висновки про посилення тенденцій до використання «ручного режиму» надання державної підтримки в сільському господарстві, який в умовах нестабільності є досить ризикованим методом.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики і продовольства України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/uk/support_apk?tid_hierachy=1347 (дата звернення 22.04.2018 року)

2. Національний банк змінив критерії розподілу банків на групи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=43805377&cat_id=55838 (дата звернення 22.04.2018 року)